

Vad är det att tala ärligt? Det vanligaste svaret bland filosofer är att en talhandling är ärlig om och endast om talaren har det mentala tillstånd som talhandlingen uttrycker. Ridge (2006) visar klart och tydligt att något är fel med denna uppfattning och argumenterar i stället för åsikten att en talhandling är ärlig om och endast om talaren tror att han har det mentala tillståndet som han tror att talhandlingen uttrycker. Detta är en bättre analys, men även om Ridges villkor är nödvändiga, så är de inte tillräckliga. I föreliggande uppsats försöker jag visa varför detta är fallet och erbjuder ett sätt att förbättra analysen: en talhandling är ärlig om och endast om talaren tror att hon har det tillstånd som hon tror att talhandlingen uttrycker och önskar att den som talhandlingen är riktad till kommer att tro att hon har ett mentalt tillstånd som hon tror hon har.

Vi är, både på gott och ont, inte genomskinliga. Mina trosföreställningar, önskningsar, känslor och andra mentala tillstånd är inte tillgängliga för offentlig granskning, utan fördolda i mitt inre. Detta öppnar upp dörren för att avsiktligt vilseleda andra. Även om jag hatar blodpudding så kan jag säga "Blodpudding, mums" i syfte att få dig att tro att jag gillar blodpudding. Om detta är fallet tycks det intuitivt rimligt att säga min talhandling är oärlig. Å andra sidan, om jag hade uttryckt ett mentalt tillstånd som jag faktiskt har tycks det rimligt att säga att min talhandling är ärlig. Detta är en uppfattning som finns representerad bland många filosofer.¹

S: En talhandling är ärlig om och endast om den uttrycker ett mentalt tillstånd som talaren har.

Trots att S intuitivt har stor rimlighet så har Ridge visat att S är felaktig.²

¹Några exempel är Hare (1952) s. 13, 19–20, 168–199; Searle (1969) s. 60, 64–68; och Wright (1992) s. 14; Davis (2003) s. 25. Se Eriksson (2006) s. 76 för fler referenser.

²Joyce (2002) argumenterade också, men inte lika övertygande, för att S är felaktig. Det är dock värt att nämna att Joyces uppsats fungerade som något av en ögonöppnare.

Innan vi tittar på Ridges argument måste vi först säga några ord om vad det är att uttrycka mentala tillstånd eftersom uttrycksrelationen är av central betydelse i detta sammanhang.

Ridge (2006) hävdar att talhandlingar konventionellt uttrycker mentala tillstånd. Att säga ”Tack”, till exempel, är ett sätt att uttrycka tacksamhet i kraft av vad vi kan kalla uttryckskonventioner. Att säga ”Förlåt” eller ”Det regnar” uttrycker på samma sätt ånger respektive trosföreställningen att det regnar. Jag tror att detta stämmer i stort – i alla fall så länge vi inte har några skäl att tro att talaren inte talar bokstavligt. Vardagligt tal är dock fullt med icke-bokstavliga sätt att tala såsom metaforer och ironi. Låt mig därför peka på möjligheten att uttrycka mentala tillstånd på ett mer indirekt sätt. Även om ”Tack” konventionellt uttrycker tacksamhet så kan vi använda ”Tack” till att uttrycka raka motsatsen. Antag, till exempel, att jag i förtroende berättar för dig att jag har vissa känslor för en viss person. Antag vidare att du inte kan hålla tyst, utan tjallar. När du berättar vad du gjort blir jag arg och säger ”Tack”. Även om ”Tack” konventionellt uttrycker tacksamhet så är det inte det mentala tillstånd jag vill att du ska tro att jag har, utan raka motsatsen. Eftersom du sannolikt förstår att jag inte är tacksam så litar jag på att du måste tro att jag avser få dig att tro att mina ord ger uttryck för ett annat mentalt tillstånd. Med andra ord, vi kan indirekt eller konversationellt uttrycka mentala tillstånd.³ För föreliggande uppsats syften kommer jag dock anta att de talhandlingar som utförs är direkta talhandlingar och att sådana talhandlingar konventionellt uttrycker mentala tillstånd.

Vad är det då för överväganden som talar mot S? På samma sätt som vi inte är genomskinliga för varandra så är inte introspektion ofelbar. Vi är inte direkt medvetna om alla våra mentala tillstånd. Å ena sidan kan det hända att vi tror att vi har ett mentalt tillstånd, vilket vi faktiskt inte har. Å andra sidan kan det hända att vi har ett mentalt tillstånd, utan att känna till detta. Detta innebär problem för S på följande sätt. Antag att Sara tror att hon inte gillar blodpudding, men att hon faktiskt gör det och säger ”Blodpudding, mums” i syfte att få Ebba att tro att hon gillar blodpudding. Om detta är fallet uttrycker hon ett tillstånd hon inte tror att hon har, men eftersom Sara faktiskt har det mentala tillstånd som hennes talhandling uttrycker så kommer hennes talhandling vara ärlig enligt S, men detta verkar helt orimligt. Hon utför avsiktligt en talhandling som uttrycker ett mentalt tillstånd som hon inte tror att hon har i syfte att få Ebba att tro att hon gillar blodpudding. Detta är rimligtvis inte vad det är att tala ärligt, utan verkar snarare vara ett paradigmiskt exempel på

³Se Eriksson (2006) kapitel 3 för en mer detaljerad diskussion av uttrycksrelationen.

vad det är att tala öarligt. Det verkar därför knappast tillräckligt att man har det mentala tillstånd som ens talhandling uttrycker för att talhandlingen ska vara ärlig.

Antag nu i stället att vi har att göra med en person, Eva, som felaktigt tror att hon gillar blodpudding och därför säger "Blodpudding, mums". Talhandlingen uttrycker ett mentalt tillstånd som Eva tror att hon har, men faktiskt inte har. Enligt S är Evas talhandling därför inte ärlig. I jämförelse med fallet i förra stycket så uttrycker talhandlingen dock ett mentalt tillstånd som hon tror att hon har. Låt oss dessutom anta att vad Eva vill med sin talhandling är att få den som talhandlingen är riktad till att tro att hon gillar blodpudding. Om detta är fallet tycks det rimligt att säga att hennes talhandling är ärlig snarare än öarlig. Hon avser inte att vilseleda någon. Hon har bara dålig självinsikt. Hon försöker, med andra ord, att framställa sig själv som hon tror att hon är och i detta avseende verkar det rimligt att säga att hon gör sitt bästa för att tala ärligt. Mer kan vi knappast begära av någon för att han eller hon ska sägas tala ärligt. Det verkar därför inte heller nödvändigt att man har det mentala tillstånd som ens talhandling uttrycker för att talhandlingen ska vara ärlig.

Det är överväganden av detta slag som får Ridge att modifiera S. Vad som verkar relevant är inte huruvida talaren har det mentala tillstånd som talhandlingen uttrycker, utan snarare huruvida talaren tror att hon är i det mentala tillstånd talhandlingen uttrycker.⁴ Det verkar dock möjligt att missta sig även om vad en talhandling konventionellt uttrycker. Detta leder Ridge till att göra ytterligare en modifiering av S.

Givet att talhandlingar konventionellt uttrycker mentala tillstånd verkar det rimligt att tro att vi kan missta oss om vad för slags mentalt tillstånd en viss talhandling konventionellt uttrycker. Antag, till exempel, att Elvis tror att "Förlåt" inte uttrycker ånger utan skam – vilket trots allt ofta är känslor som åtföljs – dock ej alltid. När Elvis insåg att han förolämpat Pricilla kände han ingen ånger, men skam. Han ansåg därför att det var på plats att säga "Förlåt". I detta fall tror inte Elvis att han har det mentala tillstånd som faktiskt uttrycks av hans talhandling, men han tror att han har det mentala tillstånd som han tror att hans talhandling uttrycker. Ridge anser att detta är tillräckligt för att en talhandling ska vara ärlig. Huruvida en talhandling är ärlig beror alltså inte på om talaren tror att han har det tillstånd som talhandlingen faktiskt uttrycker. Vad som är relevant är huruvida man tror att man har det mentala tillstånd man tror att talhandlingen uttrycker. Detta leder Ridge till att föreslå följande analys.

⁴En sådan analys verkar ha försvarats av Mellor. "Att ärligt hävda något är att säga vad instämmer med, dvs. vad man tror man tror, inte bara vad man tror" (Mellor, 1977, s. 97, min övers.).

R: En talhandling är ärlig om och endast om talaren tror att han har det mentala tillstånd som han tror att talhandlingen uttrycker.

Jag håller med om att dessa överväganden visar att något är felaktigt med S. Jag anser dessutom att R är en klar förbättring, men jag tror inte att villkoren i R är tillräckliga, vilket jag hoppas visa med hjälp av några exempel. Börja med att följande exempel lånar från Morans briljanta diskussion av ärlighet.

En lärare förhör en student och ber honom att beskriva de huvudsakliga orsakerna till det Amerikanska inbördeskriget. Studenten redogör pliktskyldigt för orsakerna såsom de framställdes på föreläsningarna, vilket, låt oss anta, tonade ner betydelsen av slaveriet som orsak till konflikten. (Moran 2005, s. 330, min översättning)

När studenten pliktskyldigt redogör för orsakerna till det Amerikanska inbördeskriget som de presenterades i föreläsningarna hävdar han bland annat "Orsaken till inbördeskriget var inte slaveriet" vilket konventionellt uttrycker trosföreställningen att orsaken till inbördeskriget inte var slaveriet. Antag nu att studenten inte övertygades av lärarens föreläsningar och argument. Han tror, med andra ord, att slaveriet var en viktig orsak till inbördeskriget. Gör detta studentens talhandling oärlig? Jag tror svaret är nej. Låt oss dock titta på ytterligare ett exempel innan jag förklarar varför. Filosofer har för vana att försvara uppfattningar de inte stödjer och spelar ofta rollen som djävulens advokat. I en diskussion kan jag exempelvis hävda "Djur är själlösa automater" (vilket jag tror uttrycker ett mentalt tillstånd jag inte tror att jag har) i syfte att försöka se vad du har för argument emot en sådan uppfattning. Det verkar dock mycket underligt att anklaga mig för att tala oärligt i en sådan situation (givet att vi vet att jag tagit på mig rollen som djävulens advokat), men varför? Moran svarar som följer:

I en sådan situation kan jag inte se att det skulle vara studentens syfte att vilseleda läraren om sina trosföreställningar om saken ifråga [...]. I situationer likt denna behöver talarens trosföreställningar inte vara något som vi bryr oss om överhuvudtaget. Det är möjligt att läraren enbart är intresserad av huruvida studenten har förstått föreläsningarna och kan prata kring dem (Moran 2005, s. 330, min översättning).

Jag tror detta är helt rätt. Skälet till varför vi anser att studentens eller djävulens advokat inte talar oärligt är att de inte avser att vilseleda någon, dvs. de försöker inte få någon att tro att de har ett mentalt tillstånd de inte tror att de inte har. Detta är inte deras avsikt med sina respektive talhandlingar. Man kan nu tro att det är en väsentlig asymmetri mellan

ärliga och oärliga talhandlingar på denna punkt och att ”ärliga hävdanden inte nödvändigtvis syftar till att informera åhöraren; men oärliga hävdanden har dock syftet att vilseleda åhöraren” (Williams 2003, s. 74, min översättning). Jag kommer att argumentera för att detta inte stämmer, utan att det är en signifikant symmetri mellan ärliga och oärliga talhandlingar. På samma sätt som en talhandling inte räknas som oärlig såtillvida talaren inte avser att vilseleda så bör en talhandling inte räknas som ärlig såtillvida talaren inte avser att informera den som talhandlingen är riktad till om sina mentala tillstånd. Börja med att beakta följande variation på Morans exempel.

Antag att en annan student, kalla honom Kalle, blev övertygad av föreläsningarna. Då Kalle förhörs kommer han, precis som den andra studenten, bland annat hävda ”Orsaken till inbördeskriget var inte slaveriet”. Till skillnad från den andra studenten så tror dock Kalle att hans yttrande uttrycker en trosföreställning som han tror att han har. Talar han ärligt? När man funderar på det, så är jag böjd att säga nej. För det första så är poängen med samtalet (eller läxförhöret om du så föredrar) att visa att han har förstått föreläsningarna och kan samtala kring dem. Eftersom detta är fallet tycks det rimligt att anta att målet att informera läraren om sina mentala tillstånd är satt åt sidan. En följd av detta verkar vara att talarens trosföreställningar inte är av någon som helst vikt. Faktum är att det verkar rimligt att tro att talhandlingar i sådana situationer varken är ärliga eller oärliga även om talaren avser att informera eller vilseleda den som talhandlingen är riktad till – att fråga huruvida en talhandling är ärlig eller oärlig i sådana situationer verkar helt enkelt väldigt märkligt. För argumentets skull behöver vi dock bara anta att talaren inte har någon avsikt att kommunicera sina faktiska trosföreställningar. Låt oss därför anta att detta är fallet. Kalle avser alltså inte att informera läraren om *sina* uppfattningar. Om en talare saknar denna avsikt så verkar det inte vara fallet att talhandlingen är ärlig trots att han eller hon tror att hon har det mentala tillstånd hon eller han tror att talhandlingen uttrycker. Det råkar bara vara så att de trosföreställningar som Kalle ger uttryck för överensstämmer med trosföreställningarna som han har, men detta är i sammanhanget helt irrelevant.

Ett annat sätt att visa på det rimliga i denna uppfattning är att beakta ett kontrafaktiskt test. Anta att läraren gav en helt annan förklaring till Amerikanska inbördeskriget som inbegriper exempelvis rymdvarer. Om Kalle talar ärligt förväntar vi oss sannolikt att detta inte ska förändra vad han skulle ha sagt eftersom vad han personligen tror inte förändrats, men eftersom vi antagit att Kalle inte avser att informera läraren om sina mentala tillstånd verkar det mer rimligt att han pliktskyldigt kommer att redogöra för orsakerna såsom de presenterades i föreläsningarna. Kalle

kommer alltså att säga att rymdvarelser var en stor del av orsaken till Amerikanska inbördeskriget. Detta gör inte Kalles talhandling oärlig, men jag tror att det påvisar vikten av talarens avsikt att informera den som talhandlingen är riktad till om sina mentala tillstånd för att talhandlingen ifråga ska kunna kallas ärlig. Utan en sådan avsikt är talhandlingen snarare varken ärlig eller oärlig och tillhör kategorin icke-ärliga talhandlingar.⁵

Vi pratar dessutom en massa strunt, men, som Frankfurt riktigt påpekar, ”syftet med sådana samtal är inte att kommunicera trosföreställningar”. Eftersom detta är fallet är ”det vanliga antagandet om kopplingen mellan vad folk säger och vad de tror upphävt” (Frankfurt 2003, p. 36 min översättning). När vi pratar strunt verkar det meningslöst att fråga huruvida någon av deltagarna är ärlig eller oärlig. Förklaringen är rimligtvis att vi i sådana situationer inte avser att informera någon om våra mentala tillstånd. Detta är analogt med föregående exempel. Även om Kalle inte pratar strunt så påminner vad han säger i vissa avseenden om struntprat eftersom syftet att informera den som talhandlingen är riktad till om sina mentala tillstånd är upphävt. Det är därför det verkar rimligt att säga att hans talhandling varken är ärlig eller oärlig, vilket understryker vikten av talarens avsikt med sin talhandling.

Det verkar dessutom finnas exempel där villkoren i R är uppfyllda, men där den utförda talhandlingen intuitivt är oärlig snarare än ärlig eller icke-ärlig. Här är ett exempel. När Lisa pratar med Kalle ger hon vanligtvis inte uttryck för mentala tillstånd som hon tror hon har. När hon säger ”Blodpudding, mums” så betyder det oftast att hon inte gillar det. Allt för att vilseleda den hon talar med om sina gillanden och ogillanden. Alla vet att hon betar sig på detta sätt. Kalle tror därför att när Lisa säger ”Blodpudding, mums” så gillar hon det inte. Kalle kan därför läsa av Lisas gillanden och ogillanden korrekt. Lisa har dock nyligen lagt om strategi. I stället för att försöka vilseleda Kalle på sitt vanliga sätt så har Lisa bestämt sig för att säga ”mums” när hon gillar något, men Lisas syfte är fortfarande att på detta sätt få Kalle att tro att Lisa gillar någon som hon inte gillar eftersom hon litar på att Kalle ska tro att hon följer samma gamla invanda strategi. Med andra ord, Lisa försöker avsiktligt att vilseleda Kalle. Om detta är fallet så verkar det rimligt att säga att talhandlingen är oärlig trots att Lisa tror att hennes talhandling uttrycker ett mentalt tillstånd som hon tror att hon har.

⁵Andra talhandlingar tillhör denna kategori då (talaren inte tror att) de inte uttrycker något mentalt tillstånd. Det kan exempelvis verka rimligt att tro att ”Hello” är ett sådant exempel. Det är dock värt att nämna att det finns filosofer som tror att alla talhandlingar uttrycker mentala tillstånd. Davis (2003), till exempel, hävdar att ”Hello” uttrycker ”friendly regard.”

Skälet är att hon avsiktligt försöker vilseleda Kalle, dvs. hon önskar att Kalle kommer att tro att hon har ett mentalt tillstånd som hon inte själv tror hon har.

Jag tror att de exempel vi ovan tittat på visar att det är en signifikant symmetri mellan ärliga och oärliga talhandlingar snarare än en asymmetrisk symmetri som exempelvis Williams menar. På samma sätt som en talhandling måste syfta till att vilseleda någon om exempelvis vad man tror eller känner för att vara oärlig så måste en talhandling syfta till att korrekt informera någon om de mentala tillstånd man tror sig ha för att talhandlingen ska kunna klassificeras som ärlig. Om denna avsikt saknas är talarens faktiska mentala tillstånd inte relevanta i sammanhanget, varför talhandlingen inte rimligtvis kan sägas vara ärlig eller oärlig. Hur ska vi då förstå vad det är att tala ärligt? Här är mitt förslag:

E: En talhandling är ärlig om och endast om talaren tror att hon har det mentala tillstånd som hon tror att hennes talhandling uttrycker. Talaren önskar att den som talhandlingen är riktad till kommer att tro att talaren befinner sig i ett mentalt tillstånd som talaren tror att hon befinner sig i (i kraft av talhandlingen).

Detta är en väldigt liten förändring av Ridges förslag, men oerhört viktigt för en korrekt förståelse av vad det är att tala ärligt. Utan hänvisning till talarens avsikt, vilket fångas i den modifierade analysen E men inte av R, är det helt enkelt omöjligt att avgöra huruvida talhandlingen är ärlig eller inte. Jag har ännu inte hittat något exempel som talar mot E, men jag är övertygad om att det sista ordet inte är sagt och att analysen av ärliga talhandlingar kan visa sig vara än mer komplex.

LITTERATUR

- Davis, W. 2003. *Meaning, Expression and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eriksson, J. 2006. *Moved by Morality: An Essay on the Practicality of Moral Thought and Talk*. Uppsala: Uppsala University Press.
- Frankfurt, H. 2003. *On Bullshit*. Princeton: Princeton University Press.
- Hare, R. 1952. *The Language of Morals*. Oxford: Oxford University Press.
- Joyce, R. 2002. "Expressivism and Motivational Internalism", *Analysis* 62, s. 336–344.
- Mellor, D. H. 1978. "Conscious Belief", *Proceedings of the Aristotelian Society*, s. 87–101.
- Moran, R. 2005. "Problems with Sincerity", *Proceedings of the Aristotelian Society* 105, s. 325–345.
- Ridge, M. 2006. "Sincerity and Expressivism". *Philosophical Studies* 131, s. 487–510.

Searle, J. 1969. *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.

Williams, B. 2002. *Truth and Truthfulness*. Princeton: Princeton University Press.

Wright, C. 1992. *Truth and Objectivity*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.